

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

БАНДУРА М. В.

УДК 338.242.2

Бандура М. В. Проблеми та перспективи інвестиційного зростання економіки України

У статті проведено аналіз сучасного стану економіки України, визначено проблеми соціально-економічного розвитку та обґрунтовано перспективи зростання національної економіки на інвестиційній основі. Отримані результати дослідження пріоритетних і водночас стратегічно важливих галузей національної економіки дозволяють зробити такі висновки. По-перше, інвестований капітал здебільшого не спрямований у пріоритетні галузі національної економіки. По-друге, інвестиційні потоки обслуговують економічно розвинуті регіони України, лишаючи поза увагою менш розвинуті регіони, що потребують значного надходження іноземних інвестицій. Аналіз основних показників інвестиційного зростання вітчизняної економіки дає змогу дійти висновку, що попри наявність певних економічних і політичних ризиків для іноземного інвестора, частка залученого до національної економіки іноземного капіталу зростає. Однак на фоні негативної динаміки розвитку економіки України це є пагубним фактором для збереження економічної безпеки.

Ключові слова: національна економіка, соціально-економічний розвиток, інвестиційне зростання, інвестиційна привабливість, іноземний капітал.

Рис.: 4. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 9.

Бандура Марина Василівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, кафедра фінансів, Донецький державний університет управління (вул. Челюскінців, 163а, Донецьк, 83050, Україна)

УДК 338.242.2

Бандура М. В. Проблемы и перспективы инвестиционного роста экономики Украины

В статье проведен анализ современного состояния экономики Украины, определены проблемы социально-экономического развития и обозначены перспективы роста национальной экономики на инвестиционной основе. Полученные результаты исследования приоритетных и одновременно стратегически важных отраслей национальной экономики позволяют сделать следующие выводы. Во-первых, инвестированный капитал в большей степени не направлен в приоритетные отрасли экономики. Во-вторых, инвестиционные потоки обслуживают экономически развитые регионы Украины, оставляя без внимания менее развитые регионы, требующие значительного притока иностранных инвестиций. Анализ основных показателей инвестиционного роста отечественной экономики позволяет сделать вывод, что, несмотря на наличие определенных экономических и политических рисков для иностранного инвестора, доля привлеченного в национальную экономику иностранного капитала растет. Однако на фоне негативной динамики развития экономики Украины это является пагубным фактором для сохранения экономической безопасности.

Ключевые слова: национальная экономика, социально-экономическое развитие, инвестиционный рост, инвестиционная привлекательность, иностранный капитал.

Рис.: 4. **Табл.:** 2. **Библ.:** 9.

Бандура Марина Васильевна – кандидат экономических наук, доцент, докторант, кафедра финансов, Донецкий государственный университет управления (ул. Челюскинцев, 163а, Донецк, 83050, Украина)

UDC 338.242.2

Bandura M. V. Problems and prospects of investment growth of Ukrainian economy

The article analyses the modern state of the Ukrainian economy, identifies problems of socio-economic development and substantiates prospects of growth of the national economy on the investment basis. The obtained results of the study of the priority and, at the same time, strategically important branches of the national economy allow making the following conclusions. First, the invested capital was poorly directed into priority branches of the economy. Second, the investment flows cover economically developed regions of Ukraine, not paying attention to less developed regions, which need a significant inflow of foreign investments. Analysis of main indicators of investment growth of the domestic economy allows making a conclusion that, despite availability of certain economic and political risks for foreign investors, the share of the foreign capital attracted to the national economy grows. However, it is an unhealthy factor for economic security against the background of negative dynamics of development of the Ukrainian economy.

Key words: national economy, socio-economic development, investment growth, investment attractiveness, foreign capital.

Pic.: 4. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 9.

Bandura Maryna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Department of Finance, Donetsk State University of Management (vul. Chelyuskintsv, 163a, Donetsk, 83050, Ukraine)

У 2006 р. Європейським Союзом було офіційно визнано Україну країною з ринковою економікою. Це сприяло більш глибокому залученню національної економіки до міжнародної торгівлі та посиленню інвестиційно-інноваційних потоків у країні та зовні. Проте сьогодні всі базові інститути ринкової економіки не є остаточно сформованими і не функціонують повною мірою, на що вплинули перебудова пострадянських соціально-економічних формацій, численні фінансові світові та локальні кризи, девальваційні процеси у вітчизняній монетарній складовій економіки, а також переважно сировинна експортна орієнтація зовнішньої торгівлі.

На сьогодні Україна обрала для себе інвестиційно-інноваційний вектор розвитку національної економіки, чому сприятимуть лише остаточно сформовані ринкові

інститути за моделлю соціально орієнтованої економіки. Для визначення і вирішення можливих проблем, пов'язаних з ринковою трансформацією, слід детально проаналізувати базові макроекономічні індикатори економіки України, визначити стратегічно важливі галузі народного господарства і вжити заходів щодо поліпшення їх інвестиційної привабливості.

Визначенню макроекономічного потенціалу, перспектив й напрямків інвестиційного розвитку економіки України присвячені праці видатних вчених-економістів: І. Бузько, І. Булеева, А. Гальчинського, В. Гейця, Б. Гунського, В. Ляшенка, Ю. Пахомова, О. Раєвневої, Є. Савельєва та багатьох інших. Загальним підсумком проведених досліджень є висновок про необхідність розширення та поглиблення методології визначення інвес-

тиційних перспектив соціально-економічного розвитку нашої країни, що обумовлює необхідність постійного аналізу макроекономічних індикаторів національного господарства та обґрунтування на цій основі напрямів інвестиційного зростання економіки України.

Метою статті є аналіз сучасного стану розвитку національного господарства та визначення на цій основі напрямів і пріоритетів інвестиційного зростання економіки України.

Оскільки валовий внутрішній продукт є узагальненим показником системи національних рахунків і певним чином віддзеркалює соціальне благополуччя населення, розглянемо його динаміку та зміну його частки у світовому ВВП протягом 2002 – 2012 рр. (табл. 1).

Протягом аналізованих десяти років внутрішній валовий продукт України стабільно зростає і у 2012 р. становив 1 408 889 млн грн, порівняно з 2002 р. (225 810 млн грн), збільшився більше, ніж у шість разів. Негативні тенденції в динаміці ВВП спостерігалися у післякризовий період: так, у 2009 р. ВВП зменшився на 34 711 млн грн і становив 913 345 млн грн порівняно з попереднім 2008 р. (948 056 млн грн). Аналогічні тенденції спостерігалися і з показником номінального ВВП на душу населення.

Таблиця 1

Динаміка ВВП України та його частки у світовому ВВП протягом 2002 – 2012 рр. [6]

Рік	Номінальний ВВП (у фактичних цінах), млн грн	Номінальний ВВП на душу населення, грн	Частка у світовому ВВП, %
2002	225810	4704,0	0,1
2003	267344	5613,8	0,1
2004	345113	7299,2	0,2
2005	441452	9406,7	0,2
2006	544153	11665,6	0,2
2007	720731	15542,1	0,3
2008	948056	20545,7	0,3
2009	913345	19871,4	0,2
2010	1082569	23648,0	0,2
2011	1316600	28851,5	0,2
2012	1408889	30873,9	0,2

Хоча ВВП України займає незначне місце у формуванні світового ВВП (станом на 2012 р. – 0,2% від світового ВВП), а пік зростання частки українського ВВП у світовому (0,3%) спостерігався у докризовий період 2007 – 2008 рр., зростання вітчизняного ВВП переважно обумовлено посиленням міжнародного товарного обігу, а також збільшенням участі України у зовнішньоторговельних операціях (табл. 2).

Валовий внутрішній продукт і зовнішньоторговельні індикатори є насамперед показниками потужності ринкової національної економіки, а не економічного добробуту суспільства, оскільки вони не враховують такі чинники, як вільний час, забруднення навко-

лишнього середовища, тіньова економіка, вироблені товари і послуги для використання в самих домашніх господарствах тощо. Більш того, обсяги номінального ВВП і зовнішньої торгівлі значною мірою нівелюються за рахунок посилення інфляційних процесів у національній економіці, а саме тому є важливим розглянути і проаналізувати сучасний стан національної економіки в контексті інфляційного зростання [1, 2].

Таблиця 2

Динаміка основних показників зовнішньої торгівлі України протягом 2002 – 2012 рр. [8]

Рік	Обсяг експорту, млрд дол. США	Обсяг імпорту, млрд дол. США	Зовнішньоторговельне сальдо, млрд дол. США
2002	23,4	21,5	+1,9
2003	29,0	27,7	+1,3
2004	41,3	36,3	+5,0
2005	44,4	43,7	+0,7
2006	50,2	53,3	-3,1
2007	64,0	72,2	-8,2
2008	85,6	100,0	-14,4
2009	54,3	53,2	-1,9
2010	69,3	73,2	-3,9
2011	88,8	97,8	-9,0
2012	82,3	91,4	-9,1

Інфляція є багатогранним, складним процесом, який відображає всі основні проблеми і суперечності економіки будь-якої країни. Найбільше вона проявляється в систематичному переповненні каналів грошового обігу масою надлишкових грошових ресурсів, що веде до знецінення та додаткового перерозподілу національного доходу й національного багатства на шкоду населенню.

Зростання цін на вітчизняні та імпортні товари, насамперед на енергоносії, доларизація економіки, вивезення капіталу за межі держави, стан платіжного балансу та збільшення зовнішнього боргу – ось низка основних чинників, які визначають на інфляційні процеси в Україні та у світі загалом.

Задля усвідомлення потужності інфляційних потоків розглянемо динаміку інфляційних коливань протягом 2002 – 2012 рр. (рис. 1).

Станом на 31 грудня 2012 р. в Україні спостерігалася дефляція, про що свідчить індекс інфляції 99,8%. Протягом аналізованого періоду піком інфляційного зростання відзначився кризовий 2008 р. і післякризовий 2009 рр. з відповідними показниками індексу інфляції 122,3% і 112,3%. Починаючи з 2010 р., спостерігається поступове зниження темпів інфляційного зростання і переходу національної економіки наприкінці 2012 р. у фазу дефляції.

Посилення інтенсивності світової торгівлі та розгортання інфляційних процесів в національній економіці потребують значних видатків з Державного бюджету України, що, у свою чергу, провокує збільшення держав-

ного боргу України. Розглянемо, як змінились боргові зобов'язання України протягом аналізованого періоду (рис. 2).

Згідно з даними Міністерства фінансів України за аналізований період найнижчий рівень державного боргу сягав 12,3% у 2007 р. У кризовий та післякризовий періоди спостерігається стрімке зростання даного показника до 40% від валового продукту у 2010 р. Останні роки спостерігається поступове зменшення державного боргу України за рахунок проведення низки економічних реформ, а показник складає 35,9% (2011 р.) і 35,2% (2012 р.).

показника чистої міжнародної інвестиційної позиції України більше, ніж у три рази. Станом на 01.01.2012 р. 46 301 млн дол. США лишаються непокритими за рахунок інвестиційних активів України, що свідчить про подальше зростання інвестиційної маси, залученої до національної економіки, і зростаючу довіру іноземних інвесторів.

Проведений аналіз динаміки міжнародної інвестиційної позиції України поряд із аналізом останніх статистичних даних щодо цього показника станом на 2012 р. дозволяє виділити такі тенденції взаємодії вітчизняного інвестиційного ринку зі світовим (рис. 4):

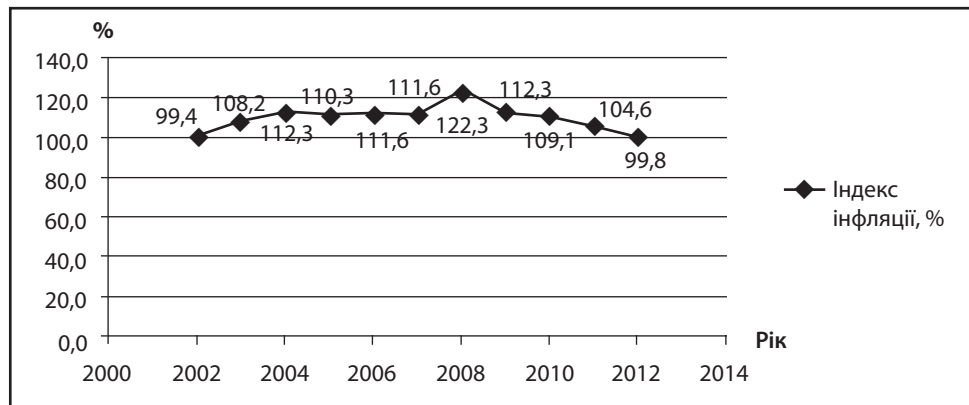

Рис. 1. Динаміка індексу інфляції протягом 2002 – 2012 рр. [8]

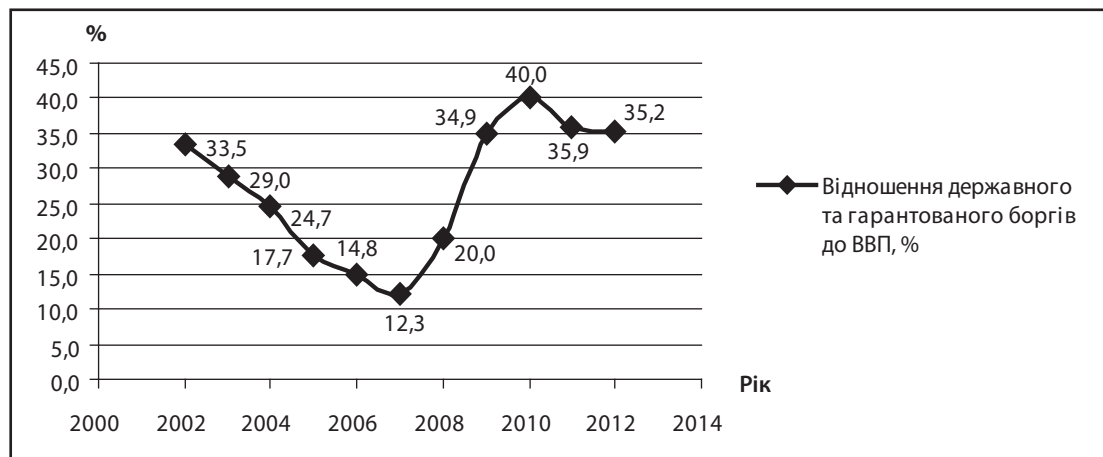

Рис. 2. Відношення державного та гарантованого боргів до ВВП протягом 2002 – 2012 рр. [7]

Результатом глобалізаційних процесів, що спостерігаються в економічних відносинах між країнами, є прискорений рух інвестицій. У визначенні зовнішньої та внутрішньої економічної політики держави важливу роль відіграє міжнародна інвестиційна позиція [3]. За сучасних обставин зростаючої взаємозалежності національних економік різних країн світу приплив і відплив іноземних капіталовкладень має велике значення для прийняття тих чи інших економічних рішень.

За даними НБУ, динаміка чистої інвестиційної позиції України протягом 2001 – 2012 рр. має позитивну тенденцію, що підтверджується значним зростанням грошового обсягу інвестиційних активів і пасивів національної економіки (рис. 3).

Частка інвестиційних активів України збільшилася до 140916 млн дол. США, що обумовило зменшення від'ємного

- ✦ іноземні інвестори звертають увагу не на окремі показники вітчизняної статистичної звітності, а на їх динаміку в контексті оцінки їх міжнародними організаціями та рейтинговими агентствами;
- ✦ стабільне зростання темпів прямого іноземного інвестування;
- ✦ зменшення обсягів портфельних інвестицій можна пояснити нестабільністю вітчизняного фондового ринку та зниженням суверенних міжнародних рейтингів держави.

Порівнюючи обсяги залучених прямих і портфельних іноземних інвестицій в економіку країни зі зміною суверенного рейтингу України, можна стверджувати, що Україна залишається інвестиційно привабливою для іноземних інвесторів, проте з потенційною можливістю невиконання боргових зобов'язань.

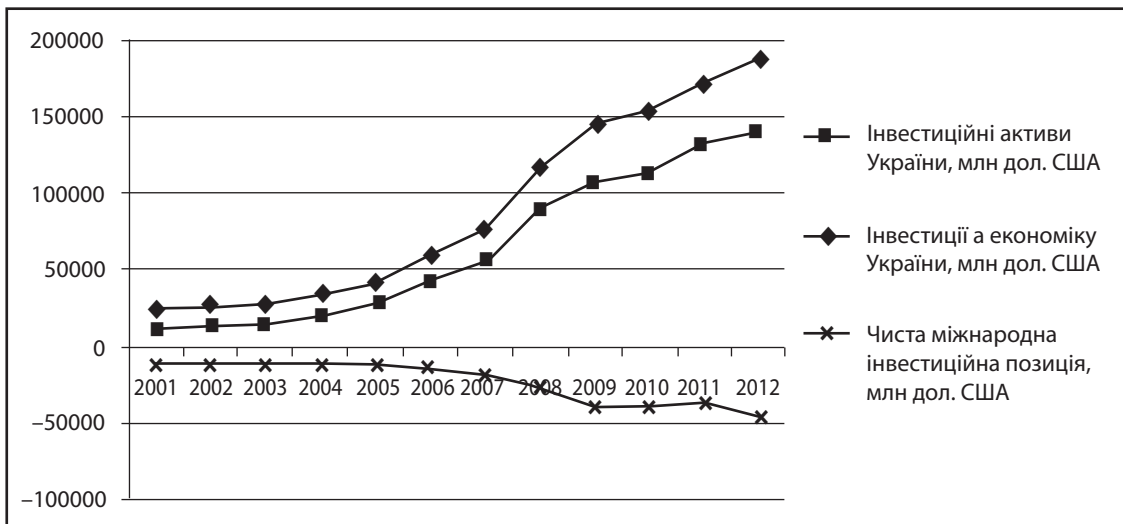

Рис. 3. Динаміка чистої інвестиційної позиції України протягом 2001 – 2012 рр. [5]

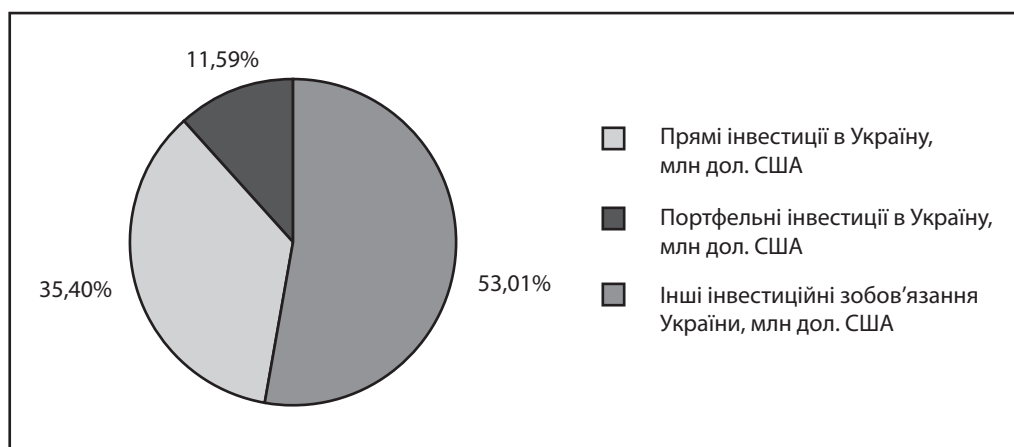

Рис. 4. Розподіл інвестованого в Україну капіталу за видами інвестицій станом на 2012 р. [5]

Інтенсивність інвестиційних потоків в Україну та процеси реінвестування за кордон свідчать про те, що вітчизняна національна економіка залишається попри можливі політичні та економічні ризики інвестиційно привабливою в очах міжнародного інвестора [6; 9]. Для побудови якісно нової інвестиційно-інноваційної моделі розвитку держави слід визначити і зробити інвестиційно привабливими стратегічні галузі, в які буде інвестовано іноземний капітал, – виявити полюси зростання національної економіки. Активізація міжнародного інвестування має стати одним із головних пріоритетів економіки України.

Згідно з даними Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України [4] на кінець 2012 р. на підприємствах промисловості зосереджено 32,0% загального обсягу прямих інвестицій в Україну, у фінансових установах – 29,8%. У той час як транспорт, будівництво і сільське господарство на сьогодні лишаються недофінансованими з точки зору розподілу інвестованого зовні капіталу.

Враховуючи основні цілі економічної політики України і сучасний стан розподілу інвестованого зарубіжного капіталу, можна виокремити з групи стратегічно важливих галузей інвестиційно привабливі галузі національного господарства: виробництво харчових продуктів, тютюнів та алкогольних напоїв; паливно-

енергетичний комплекс; сільське господарство; металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів; хімічне та нафтохімічне виробництво; машино- та літакобудування.

Не менш важливу роль у визначенні ефективності розподілу інвестованого в національну економіку капіталу з точки зору економічного зростання відіграє регіональний аналіз розподілу коштів. До восьми регіонів: Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Київської, Львівської, Одеської, Запорізької областей, Автономної Республіки Крим та до м. Києва надходить основна частка інвестицій (87,7% усіх залучених прямих іноземних інвестицій). Це саме ті регіони, які на сьогодні вже є економічно розвинутими та найбільш привабливими для іноземних інвесторів. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій та інвестицій в основний капітал у регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку країни та посилює подальше збільшення розриву в регіональному розвитку.

Вищенаведений аналіз пріоритетних і, водночас, стратегічно важливих галузей національної економіки дозволяє дійти висновку, що, *по-перше*, інвестований капітал більшою мірою не спрямований в пріоритетні галузі національної економіки, і, *по-друге*, інвестиційні потоки обслуговують економічно розвинуті регіони

України, лишаючи поза увагою менш розвинуті регіони, що потребують значного надходження іноземних інвестицій. Задля усунення цих проблем повинна бути сформована виважена та дієва державна інвестиційна політика, спрямована на збільшення інвестиційної привабливості окремо взятих галузей народного господарства та регіонів України.

ВИСНОВКИ

Перебуваючи на шляху побудови соціально орієнтованої ринкової моделі управління національної економіки, Україна нарощує свої виробничі потужності та надає все більшу частку специфічних (фінансових, консалтингових, юридичних) послуг, що відбивається у темпах зростання вітчизняного ВВП. Значна частина національного доходу обумовлена участю у зовнішньоторговельних відносинах між державами. Протягом останніх п'яти років імпортна продукція переважає над експортною, що обумовлює утворення негативного зовнішньоторговельного сальдо й виникнення моделі імпортноорієнтованої економіки.

Інфляційне зростання є невід'ємною компонентою розвитку економічних процесів у будь-якій державі, проте економіко-політичний аналіз темпів інфляції показав, що Україна перебуває у стадії дефляції. Крім того, досить значні суми державного боргу України вимагають впровадження національної грошово-кредитної політики за певними напрямками та з використанням монетарного інструментарію.

Аналіз основних показників інвестиційного зростання вітчизняної економіки дає змогу дійти висновку, що попри наявність певних економічних і політичних ризиків для іноземного інвестора, частка залученого до національної економіки іноземного капіталу зростає.

Хоча іноземні інвестиції надходять у значному обсязі, проведений галузево-регіональний аналіз наданого зовні капіталу свідчить про нерівномірне розподілення інвестицій як між пріоритетними стратегічно важливими галузями, так і між регіонами України з різним рівнем економічного розвитку. Вищезазначені проблеми мають бути враховані при формуванні нової всебічно обґрунтованої економічної політики України. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Ільїна А. О.** Роль прямих іноземних інвестицій в інноваційному розвитку економіки України / А. О. Ільїна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 5. – С. 99 – 104.
2. **Кузьмін О.** Маркетингове забезпечення процесу залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства / О. Кузьмін, М. Бірка // Економіст. – 2013. – № 3. – С. 15 – 19.
3. **Негріч О.** Критерії класифікації форм прямого іноземного інвестування / О. Негріч // Схід. – 2012. – № 4. – С. 53 – 55.
4. **Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за 9 місяців 2012 року :** Офіційний сайт Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrproject.gov.ua/news/obsyagi-pryamikh-inozemnikh-investitsii-v-ukrainu-za-9-misyatsiv-2012-roku>

5. Основні показники грошово-кредитної політики НБУ : Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/stat21>

6. **Пономаренко І. В.** Статистичний аналіз структури прямих іноземних інвестицій / І. В. Пономаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 4. – С. 15 – 18.

7. **Стан державного боргу України :** Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=325755

8. **Соціально-економічний розвиток України :** Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

9. **Франчук Т.** Шляхи залучення іноземних інвестицій в економіку України / Т. Франчук // Ринок цінних паперів України. – 2012. – № 10. – С. 47 – 52.

REFERENCES

Franchuk, T. "Shliakhy zaluchennia inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy" [Ways to attract foreign investment in Ukraine]. *Rynok tsinnykh paperyv Ukrainy*, no. 10 (2012): 47-52.

Illina, A. O. "Rol priamykh inozemnykh investytsii v innovatsiinomu rozvytku ekonomiky Ukrainy" [The role of foreign direct investment in the innovative development of economy of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 5 (2013): 99-104.

Kuzmin, O., and Birka, M. "Marketynhove zabezpechennia protsesu zaluchennia priamykh inozemnykh investytsii na pidpriemstva" [Marketing Support of foreign direct investment in the company]. *Ekonomist*, no. 3 (2013): 15-19.

Nehrych, O. "Kryterii klasyfikatsii form priamoho inozemnoho investuvannia" [Criteria for the classification of forms of direct foreign investment]. *Skhid*, no. 4 (2012): 53-55.

"Osnovni pokaznyky hroshovo-kredytnoi polityky NBU" [Key indicators of the monetary policy of the NBU]. <http://www.bank.gov.ua/stat21>

"Obsyahy priamykh inozemnykh investytsii v Ukrainu za 9 misyatsiv 2012 roku" [Foreign direct investment in Ukraine for 9 months of 2012]. <http://www.ukrproject.gov.ua/news/obsyagi-pryamikh-inozemnikh-investitsii-v-ukrainu-za-9-misyatsiv-2012-roku>.

Ponomarenko, I. V. "Statystychnyi analiz struktury priamykh inozemnykh investytsii" [Statistical analysis of the structure of foreign direct investment]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 4 (2013): 15-18.

"Sotsialno-ekonomichni rozvytok Ukrainy" [Socio-economic development of Ukraine]. <http://www.ukrstat.gov.ua>

"Stan derzhavnoho borhu Ukrainy" [State debt of Ukraine]. http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=325755